

บทที่ 1

สถานการณ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

สมบัติ บวรพรเมธี^{1/} และ นิลุบล ทวีกุล^{2/}

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี 2557/58–2561/62) ทั่วโลกมีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ระหว่าง 969.72-1,107.17 ล้านตัน โดยความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงดังกล่าวเพิ่มขึ้นทุกปี ยกเว้นปี 2558/59 ที่ลดลง ในปี 2561/62 มีความต้องการใช้สูงสุด 1,107.17 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.26 เมื่อเทียบกับปี 2560/61 ประเทศที่ความต้องการใช้มากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน สหภาพยุโรป บราซิล และเม็กซิโก ที่มีความต้องการใช้ในปี 2561/61 ปริมาณ 322.09 251.00 82.50 66.50 และ 43.70 ล้านตัน ตามลำดับ (ตารางที่ 1) ปริมาณการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั่วโลกในช่วง 5 ปีดังกล่าว อยู่ระหว่าง 128.39–158.60 ล้านตัน (ตารางที่ 2) โดยในปี 2557/58 มีปริมาณการส่งออกรวม 128.60 ล้านตัน และเพิ่มขึ้นตามลำดับทุกปี ยกเว้นปี 2559/60 ที่ลดลง ซึ่งน่าจะเป็นผลกระทบจากความต้องการใช้ ที่ลดลงในปี 2558/59 ด้วยส่วนหนึ่ง ในปี 2561/62 ปริมาณการส่งออกสูงสุด 158.60 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2560/61 ร้อยละ 4.74 ประเทศที่มีการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา อาร์เจนตินา บราซิล และยูเครน ที่มีการส่งออกในปี 2561/62 ปริมาณ 62.50 27.00 25.00 และ 25.00 ล้านตัน ตามลำดับ (ตารางที่ 2) โดยประเทศที่มีการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุด ได้แก่ สหภาพยุโรป เม็กซิโก ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอียิปต์ ตามลำดับในช่วงปี 2560/61 และปี 2561/62 (ตารางที่ 3)

ประเทศไทยมีทั้งการนำเข้าและส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยในปี 2561 มีการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปริมาณรวม 153,662.73 ตัน มูลค่ารวม 900.93 ล้านบาท ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา และลาว ส่วนการส่งออกมีปริมาณรวม 82,428.27 ตัน มูลค่ารวม 685.41 ล้านบาท ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ ฮองกง อินโดนีเซีย และเมียนมา (ตารางที่ 4) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีปริมาณการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากกว่าการส่งออก เนื่องจากการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอาหารสัตว์ ที่มีความต้องการใช้มากขึ้นจนถึงปัจจุบัน

การผลิต ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีศักยภาพในเชิงเศรษฐกิจ กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคต่าง ๆ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561ก) รายงานว่าในช่วงปี 2560–2561 พื้นที่ปลูกมากที่สุดอยู่ในภาคเหนือร้อยละ 67.70 รองลงมา ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 21.46 และในภาคกลางและภาคตะวันตกร้อยละ 10.87 โดยภาคกลางและตะวันตกนั้น มีแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี สระบุรี ลพบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี (ตารางที่ 5) เฉพาะพื้นที่ภาคกลางมีเกษตรกรปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำนวน 382,014 ครัวเรือน ในปี 2559 และลดลงเล็กน้อยในปีต่อมา แต่เพิ่มขึ้นเป็น 404,783 ครัวเรือน ในปี 2561 ส่วนพื้นที่ปลูกข้าวโพดในช่วงดังกล่าวเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2559 มีพื้นที่ปลูก

^{1/} นักวิชาการเกษตรชำนาญการ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรอุทัยธานี

^{2/} ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการผลิตพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคกลาง สวพ.5

6,489,813 ไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 6,83,265 ไร่ ในปี 2561 เกษตรกรมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตลอดทั้งปี โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 รุ่น ได้แก่ รุ่นที่ 1 ปลูกในช่วงเดือน มีนาคม-ตุลาคม และเก็บเกี่ยวในช่วง มิถุนายน-กุมภาพันธ์ และรุ่นที่ 2 ปลูกในช่วงเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ และเก็บเกี่ยวในช่วง กุมภาพันธ์-พฤษภาคม เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกรุ่นที่ 1 ส่วนรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวโพดหลังนา ในพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำชลประทาน หรือแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ผลผลิตจากรุ่นที่ 1 จึงมากกว่าผลผลิตในรุ่นที่ 2 แต่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ในรุ่น 2 สูงกว่า รุ่น 1 คือ 709-675 782-728 และ 775-738 กิโลกรัม/ไร่ ตามลำดับ ในปี 2559 2560 และ 2561 ตามลำดับ ต้นทุนการผลิตปี 2559 เฉลี่ยทั้ง 2 รุ่น 6,596 บาท/ตัน ลดลงเหลือ 6,288 และ 6,255 บาท/ตัน ในปี 2560 และ ปี 2561 ตามลำดับ โดยปีแรกต้นทุนการผลิตรุ่นที่ 2 สูงกว่ารุ่นที่ 1 หลังจากนั้นต้นทุนการผลิตเฉลี่ยลดลง โดยเฉพาะในรุ่นที่ 2 (ตารางที่ 6) เนื่องจากรัฐบาลมีการส่งเสริมการผลิต โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาที่มี โครงการ สานพลังประชารัฐปลูกข้าวโพดหลังนา และโครงการผลิตพืชหลากหลายหลังนา ทำให้การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2561/62 ขยายตัวมากขึ้น แต่ประสบปัญหาในการผลิตที่สำคัญคือ หนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดทำให้ผลผลิตเสียหายบางส่วน อย่างไรก็ตาม การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ยังเป็นทางเลือกที่สดใสสำหรับเกษตรกร โดยเฉพาะการปลูกหลังนาเนื่องจากมีตลาดรองรับผลผลิต ผลผลิตที่ได้จะมีคุณภาพดีกว่าฤดูฝน และรัฐบาล สนับสนุนการผลิตทดแทนนาปรังที่มีปัญหาผลผลิตล้นตลาด นอกจากนี้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ยังใช้น้ำในการผลิตต่ำกว่าข้าวนาปรัง แต่การผลิตยังต้องการเทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้งด้านพันธุ์ การเกษตรกรรม การจัดการดิน ปุ๋ยและน้ำ การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูและวัชพืช รวมถึงการเก็บเกี่ยวและการใช้เครื่องจักรกล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

การตลาด ประเทศไทยมีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ ขณะที่ผลผลิตในประเทศมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ทำให้มีการนำเข้าวัตถุดิบทดแทน เช่น ข้าวสาลี และ กากข้าวโพดที่เหลือจากขบวนการผลิตเอทานอล มาใช้ทดแทนในการผลิตอาหารสัตว์ สำหรับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยราคาที่เกษตรกรขายได้ ที่ความชื้นเฉลี่ยร้อยละ 14.5 ในปี 2561 เฉลี่ยอยู่ที่กิโลกรัมละ 7.97 บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ร้อยละ 27.52 (ตารางที่ 6) สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2561ค) รายงานว่าปี 2560/61 มีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศ 8.10 ล้านตัน เนื่องจากความต้องการใช้เพื่อเป็นวัตถุดิบ ในอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์มีมากขึ้น ตามการขยายตัวของการเลี้ยงปศุสัตว์ และคาดการณ์ว่าในปี 2561/62 มีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปริมาณ 8.25 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 8.10 ล้านตัน ในปี 2560/61 ร้อยละ 1.85

ตารางที่ 1 ความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปี 2557/58 – 2561/62

ประเทศ	หน่วย: ล้านตัน					อัตราเพิ่ม ^{1/} (ร้อยละ)
	2557/58	2558/59	2559/60	2560/61	2561/62	
สหรัฐอเมริกา	301.79	298.84	313.83	313.83	322.09	1.81
จีน	202.00	217.50	232.00	241.00	251.00	5.52
สหภาพยุโรป	77.88	73.50	74.00	76.50	82.50	1.56
บราซิล	57.00	57.50	60.50	64.50	66.50	4.32
เม็กซิโก	34.55	37.30	40.40	42.30	43.70	6.14
อินเดีย	22.35	23.55	24.90	26.70	27.50	5.55
สหรัฐอเมริกา	301.79	298.84	313.83	313.83	322.09	1.81
อียิปต์	13.90	14.85	15.10	15.90	16.20	3.82
ญี่ปุ่น	14.60	15.20	15.20	15.20	15.20	0.81
อื่น ๆ	263.78	231.48	284.57	267.87	282.48	2.87
รวม	987.85	969.72	1,060.50	1,063.81	1,107.17	3.26

ที่มา : สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2561ก) ^{1/}เปรียบเทียบปี 2561/62 กับปี 2560/61

ตารางที่ 2 ปริมาณการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปี 2557/58 – 2561/62

ประเทศ	หน่วย: ล้านตัน					อัตราเพิ่ม ^{1/} (ร้อยละ)
	2557/58	2558/59	2559/60	2560/61	2561/62	
สหรัฐอเมริกา	46.83	51.10	55.59	62.50	62.50	8.10
อาร์เจนติน่า	18.45	21.68	22.95	23.50	27.00	8.79
บราซิล	21.91	35.38	19.79	25.18	25.00	-0.76
ยูเครน	19.66	16.60	21.33	18.50	25.00	6.07
รัสเซีย	3.21	4.69	5.59	5.50	3.00	0.22
อื่น ๆ	18.33	15.48	16.44	15.76	16.10	-2.38
รวม	128.39	144.93	141.70	150.95	158.60	4.74

ที่มา : สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2561ก) ^{1/}เปรียบเทียบปี 2561/62 กับปี 2560/61

ตารางที่ 3 ปริมาณการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลก ปี 2557/58 – 2561/62

ประเทศ	หน่วย: ล้านตัน					อัตราเพิ่ม ^{1/} (ร้อยละ)
	2557/58	2558/59	2559/60	2560/61	2561/62	
สหภาพยุโรป	8.91	13.79	15.02	18.00	19.50	24.55
เม็กซิโก	11.34	14.01	14.57	16.20	16.70	11.73
ญี่ปุ่น	14.66	15.20	15.17	15.20	15.00	1.08
เกาหลีใต้	10.17	10.12	9.23	10.00	10.20	-1.41
อียิปต์	7.84	8.72	8.77	9.40	9.70	5.66
เวียดนาม	6.70	8.60	8.50	9.20	9.50	9.85
อื่น ๆ	68.78	74.48	70.44	72.95	78.00	1.22
รวม	128.39	144.93	141.70	150.95	158.60	4.74

ที่มา : สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2561ก) ^{1/}เปรียบเทียบปี 2561/62 กับปี 2560/61

ตาราง 4 การนำเข้า-ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทย ปี 2561

ประเทศ	ข้อมูลส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี 2561	
	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (บาท)
การนำเข้า		
กัมพูชา	95,778,641	646,200,609
ลาว	57,884,093	254,729,050
รวม	153,662,734	900,929,659
การส่งออก		
จีน	19,225	118,650
ฮ่องกง	386,110	3,898,207
อินโดนีเซีย	190,000	1,710,000
ลาว	59,200	328,600
เมียนมา	115,830	507,320
ฟิลิปปินส์	81,564,936	677,726,994
ไต้หวัน	74,970	776,017
สหรัฐอเมริกา	18,000	343,110
รวม	82,428,271	685,408,898

ที่มา : กรมศุลกากร <http://www.customs.go.th> (มปป.)

ตารางที่ 5 เนื้อที่ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รวมทั้งประเทศ รวมทั้งภาค และรายจังหวัดในเขตภาคกลางและภาคตะวันตก ปี 2560-2561

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)		เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)		ผลผลิต (ตัน)		ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัมต่อไร่)	
	2560	2561	2560	2561	2560	2561	2560	2561
รวมทั้งประเทศ	6,579,194	6,783,265	6,552,902	6,767,459	4,820,962	5,037,018	736	744
ภาคกลางและตะวันตก	986,433	993,607	974,856	991,504	757,412	767,669	762	762
นครสวรรค์	280,968	290,336	275,849	289,130	211,936	222,451	768	769
อุทัยธานี	124,010	126,588	120,324	126,357	105,990	110,436	881	874
สระบุรี	183,524	179,757	183,010	179,574	145,339	143,674	794	800
ลพบุรี	251,865	250,967	249,697	250,718	187,938	182,896	753	729
ชัยนาท	9,654	10,017	9,654	10,007	6,741	7,285	698	728
สุพรรณบุรี	46,597	46,854	46,597	46,806	35,095	35,995	753	769
กาญจนบุรี	83,735	83,136	83,675	82,970	60,547	61,105	724	736
ราชบุรี	1,726	1,674	1,726	1,673	1,065	1,046	617	625
เพชรบุรี	4,354	4,278	4,324	4,269	2,761	2,781	639	651

ที่มา : ดัดแปลงจาก สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561ข)

ตารางที่ 6 ข้อมูลการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทน การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ภาคกลาง ปี 2559-61

รายการ	2559	2560	2561
1. จำนวนคริวเรื้อน (คริวเรื้อน)	382,014	386,713	404,783
2. เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	6,489,813	6,579,194	6,783,265
รุ่น 1	6,152,314	5,984,253	5,989,960
รุ่น 2	337,499	594,941	793,305
3. ผลผลิต (ตัน)	4,390,185	4,820,962	5,037,018
รุ่น 1	4,150,791	4,355,955	4,422,127
รุ่น 2	239,394	465,007	614,891
4. ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	676	733	743
รุ่น 1	675	728	738
รุ่น 2	709	782	775
5. ต้นทุนการผลิต (บาท/ตัน)	6,596	6,288	6,255
รุ่น 1 ^{1/}	6,540	6,380	6,350
รุ่น 2 ^{2/}	7,860	5,890	6,030
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/ตัน)			
(ความชื้นเมล็ด 14.5%)	6,862	6,248	7,972
7. ผลตอบแทนสุทธิ (บาท/ตัน)	266	-40	1,717

ที่มา : สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2561)

^{1/}รุ่น 1: ปลูก: มี.ค.-ต.ค. เก็บเกี่ยว: มิ.ย.-ก.พ.

^{2/}รุ่น 2: ปลูก: พ.ย.-ก.พ. เก็บเกี่ยว: ก.พ.-พ.ค.

บรรณานุกรม

กรมศุลกากร. มปป. การนำเข้า-ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์. ระบบออนไลน์ แหล่งข้อมูล.

<http://www.customs.go.th> (25 มิถุนายน 2562).

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2561ก. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2561. โรงพิมพ์สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ. 215 หน้า.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2561ข. สารสนเทศเศรษฐกิจสินค้าเกษตรรายสินค้า ปี 2561. สำนักงานเศรษฐกิจ

การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เอกสารสถิติการเกษตรเลขที่ 402. บริษัท เอส.พี.เค. การพิมพ์ จำกัด. สมุทรปราการ. 93 หน้า.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2561ค. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2562. ระบบออนไลน์ แหล่งข้อมูล. <http://www.oae.go.th> (27 มิถุนายน 2562).